

Eräitä havaintoja Ranskan ylimmän johdon tiedustelupalvelun järjestelystä sekä sen Saksasta saamien tietojen hyväksikäytöstä ja vaikutuksesta sotilaallisiin ratkaisuihin

Yleisesikuntamajuri E Kanninen

I JOHDANTO

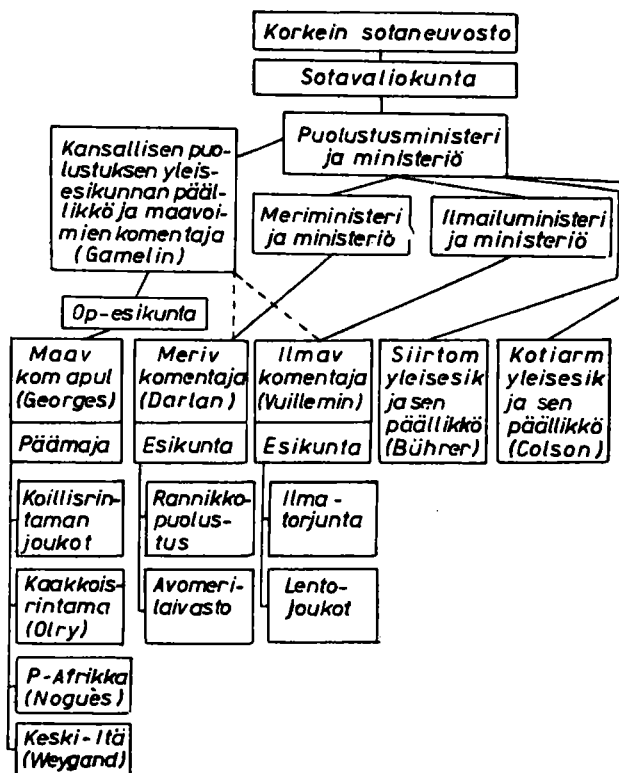
Tarkasteltaessa yleensä jonkin valtakunnan ylimmän johdon tiedustelupalvelua — olipa sitten kyseessä strateginen tai operatiivinen tiedustelu — on muistettava, ettei tiedustelupalvelu kokonaisuutena ole erillinen toiminta, vaan se kytkeytyy moniin aloihin niin tiiviisti, ettei tällainen erillinen tutkielma voi asiaa tyhjentävästi kuvata. On huomattava, että

- tiedustelupalvelun tehtävät ovat suoraan riippuvaisia ko valtakunnan ulko- ja sotilaspolitiikalle sekä armeijalle annetuista tehtävistä,
- suorituskyvyn ratkaisee organisaatio, joka on riippuvainen maan poliittisen ja sotilaallisen johdon organisaatiosta,
- tiedustelun tulokset eivät ole vielä silloin täyttäneet tehtäviään, kun tiedot on arvosteltu, luetteloitu ja jaettu tarvitsijoille, vaan vasta, kun tietoja saaneet johtajat ovat osanneet ja pystyneet niitä oikein käyttämään hyväkseen.

Mitä tulee tapahtumien suuriin puitteisiin on kyseisen ajanjakson historiallinen puoli jätettävä lukijan muistikuvan varaan tai muista lähteistä mieleen palautettavaksi. Edelleen on huomattava, että tiedustelupalvelun poliittiselta ja sotilaalliselta johdolta saamat tehtävät sivuutetaan eikä myöskään yksityiskohtaisemmin syvennyttä meri- ja ilmavoimien eikä muihin maihin kohdistuvaan tiedusteluun edes niiltä osilta, mitkä ovat saattaneet vaikuttaa otsikkoaiheeseen.

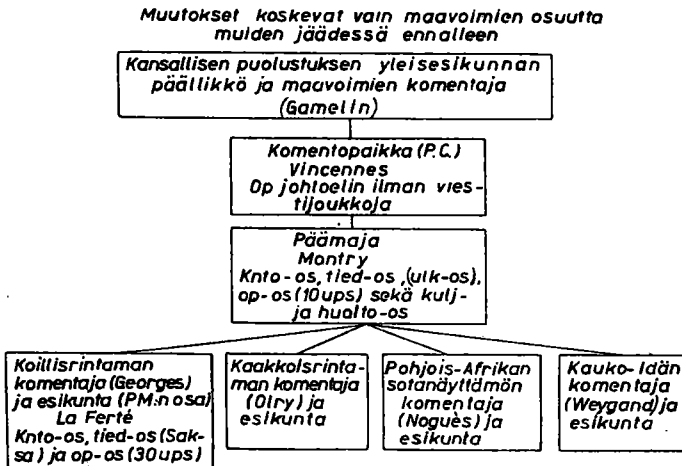
II RANSKAN YLIMMÄN SOTILAALLISEN JOHDON ORGANISAATIO

Ranskan sotilaallinen johto oli periaatteessa meidän puolustusneuvostoamme muistuttavien sotaneuvoston ja puolustusvaliokunnan käsissä, mutta käytännössä nämä eivät olleet kokoontuneet vuosikausiin. Johto oli siis jaettu toisaalta ns kansallisen puolustuksen yleisesikunnan päällikön ja toisaalta puolustusministerin kesken. Kutakin puolustushaaraa varten oli lisäksi oma ministerinsä ja ministeriönsä sekä neljäntenä vielä siirtomaaministeriö, jonka alaisina olivat siirtomaissa toimivat joukot.

Kuva 1 Ranskan sodanjohdon organisaatio 3. 9. 1939—5. 1. 1940

Kuvassa 1 on esitetty Ranskan sodanjohdon organisaatio syksyllä 1939. Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota siihen, ettei Ranskan sotavoimilla ollut tässä vaiheessa todellista ylipäällikköä. 6. 1. 1940 astuivat voimaan eräät vain maavoimia koskevat muutokset, jotka on esitetty kuvassa 2. Ryhmittely vastaisi ehkä atomisodan vaatimuksia, mutta silloisissa oloissa hajotus ei ollut paikallaan tai ainakin jako oli väärin suoritettu. Näiden neljän johtopaikan välillä pyöri alituisen todellinen upseerien ja lähettien autorally, kuten ranskalainen tutkija Goutard toteaa.

Kuva 2 Ranskan sodanjohdon organisaatioon 6. 1. 1940 tehdyt muutokset

III TIEDUSTELUPALVELUN ORGANISAATIO

Ranskan tiedustelupalvelulle oli tyypillistä pitkälle kehittynyt desentralisaatio. Syyinä siihen oli edellä jo selvitetty ylijohdossa vallinnut keskityksen puute ja ilmeisesti myös vanhoillisuus, joka liittyy yleensä jokaiseen virastotyöskentelyyn, näin silloin Ranskalassakin.

Rauhan aikana oli jokaisella sotilaallisia asioita hoitavalla ministeriöllä oma tiedustelutoimistonsa ja niiden lisäksi ulkoasiainministeriön, siirtomaaministeriön ja kansallisen turvallisuuspalvelun erikoistoimistot.

Sotaministeriön tiedustelutoimisto oli niistä tärkein ja myös suurin. Sen tehtävänä oli hoitaa maavoimien tiedustelua, ja sitä varten se toimi jakaantuneena kahdeksaan jaokseen, joiden toimintakohteena oli jokin maa tai laajempi alue. Tämä toimisto oli juuri se, josta rauhan aikana käytetään varsinaista "Deuxième bureau" nimitystä.

Meriministeriön tiedustelutoimisto huolehti merivoimien tiedustelupalvelusta jakaantuneena neljään jaokseen: Kanaali ja Pohjanmeri, Valtameret, Välimeren pohjoisosat ja Korsikka sekä Pohjois-Afrikka.

Ilmailuministeriöllä oli vastaavanlainen tiedustelutoimisto.

Ulkoasiainministeriön erikoistoimiston tehtävänä oli yhteydenpito ulkomaisten lähetystöjen vakinaisiin tiedonantajiin. Tämän lisäksi se

- seurasi ulkolaisia sanomalehtiä ja
- radiotietoja sekä
- huolehti salakirjoitustehtävistä.

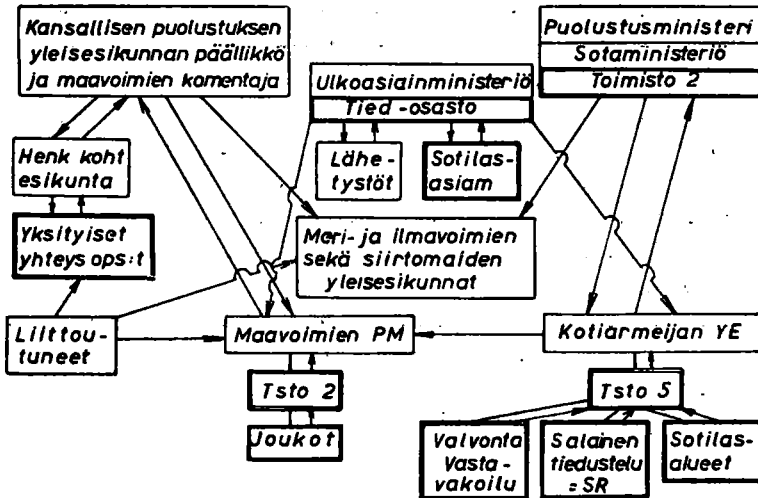
Siirtomaaministeriön erikoistoimisto keräsi kaikki sotilaalliset ja merenkulkutiedot, jotka liittyivät siirtomaihin, sekä myös vastaavat poliittiset tiedot,

Kansallisen turvallisuuspalvelun (Sureté Nationale) tehtävänä oli vastavakoilu.

Salaisen asiamiestiedustelun hoiti todennäköisesti Sotaministeriön alaisena toiminut SR eli Service de Renseignements. Sen organisaatiosta ei ole tietoja, mutta se on ollut toimisto 2:n rinnakkaistoimisto. Näiden erona on se, että SR oli pelkästään tietoja hankkiva ja toimisto 2 tietoja muokkaava ja jakava elin.

Rauhan ajan organisaatio muodosti luonnollisen perustan sotaa varten luotavalle järjestelylle. Toiminnan painopiste siirtyi yhä voimakkaammin sotilaallisen tiedustelun alalle, ja tiedottajien lukumäärä kasvoi joukkojen muodostaessa tiedottajapisteitä myös ylintä johtoa varten.

Ensimmäisen vaiheen järjestelyissä voidaan kiinnittää huomiota erinäisiin jo edellä ylijohdon organisaation yhteydessä esitettyihin seikkoihin, jotka liittyvät desentralisaatiokäytännöihin.

Kuva 3. Ranskan yllijohdon tiedustelupalvelun järjestely syksyllä 1939

Sotaministeriön tiedustelutoimistosta lienee osa jäänyt puolustusministerin käyttöön, mutta suurin osa henkilökuntaa on siirtynyt vastaperustetun Päämajan toimisto 2:een. SR on siirtynyt Kotiarmeijan yleisesikunnan alaisuuteen, jolloin se ei ollut lainkaan Kansallisen puolustuksen yleisesikunnan päällikön alaisena. Puuttui siis näiden kahden toimiston työskentelyä koordinoiva elin, ja yhteistoiminta jäi toimistopäälliköiden varaan.

Päämaja sai tietoja liittoutuneilta, meri- ja ilmavoimien sekä siirtomaiden yleisesikunnilta, operaatioalueiden esikunnilta, Koillisrintaman armeijaryhmiltä, ulkoasiainministeriöltä sekä Kotiarmeijan toimisto 5:ltä, muttei pystynyt antamaan käskyjä kuin maavoimien joukoille!

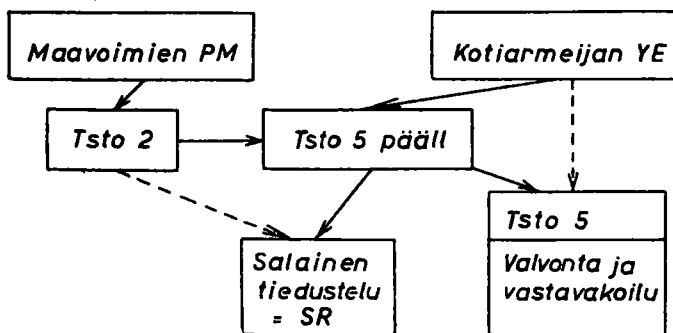
Vastavakoilu, jota "Sureté Nationale" hoiti rauhan aikana, kuului nyt toimisto 5:n tehtäviin Kotiarmeijan yleisesikunnassa.

Sotilasasiamiehet toimittivat tietonsa ulkoasiainministeriöön, josta ne menivät ilmeisesti SR:n kautta Sotaministeriöön ja edelleen asianomaisen puolustushaaran esikuntaan riippuen asiasta ja lähetettävästä sotilasasiamiehestä, ts siitä mitä puolustushaaraa hän edusti. Järjestelmä vaikuttaa hitaalta.

Gamelin pyrki aikaansaamaan tässä organisaatiossa parannuksia ja teki 8. 10. 39 esityksen puolustusministerille

- SR:n alistamisesta maavoimien komentajalle, jolloin se tulisi jonkun Päämajan osastopäällikön alaiseksi,
- vastavakoilu- ja valvontajaoksien jättämisestä edelleen Kotiarmeijan yleisesikunnan päällikön alaiseksi,
- toimisto 5:n päällikön asettamisesta molempien osien yhteiseksi ko'ordinoivaksi esimieheksi, jolloin hän olisi vihollistiedustelua koskevissa asioissa maavoimien komentajan alainen ja muissa asioissa Kotiarmeijan yleisesikunnan päällikön alainen; häntä edusti Päämajan toimistojen yhteisissä tilaisuuksissa SR:n päällikkö.

Tämä ehdotus hyväksyttiin sellaisenaan.

Kuva 4 Tammikuussa 1940 suoritetun uudelleen järjestelyn aiheuttamat muutokset

Tammikuussa 1940, kun Päämaja ja Koillisrintaman esikunta erotettiin toisistaan, jakaantui toimisto 2 myös kahtia. Koillisrintama sai kaikki Saksan erikoistuntijat, ja Päämajan toimisto 2:sta tuli nyt "todellinen kansallisen puolustuksen tiedustelutoimisto", kuten Gamelin muistelmissaan tyytyväisenä toteaa.

Muut epäkohdat jäivät korjaamatta, mutta neidän johtuivatkin pääasiassa ylijohdon organisaatiosta, johon ei tehty enää muutoksia sodan tässä vaiheessa.

IV TIEDUSTELUN SUORITUS

Tehtävät ja organisaatio luovat toiminnalle perustan ja edellytykset, mutta suoritus ratkaisee, miten tehtävät tulevat täytetyksi. Tiedustelun suoritus on monihaarainen ja monimutkainen tapahtumasarja, joka on joustavasti mukautettava eri tilanteisiin.

Rauhan aikana tiedustelu tapahtui pääasiassa neljällä eri tavalla, nimittäin

- tutkimalla kirjoja ja sanomalehtien sekä aikakauslehtien artikkeleita (asiakirjatiedustelu),
- diplomaattisen henkilökunnan ja muun virallisen edustuksen tai vierailijoiden suorittamalla tarkkailulla, keskusteluilla ja virallisilla kyselyillä (asiamiestiedustelu),
- vakoiluna (salainen asiamiestiedustelu) ja
- kuuntelutiedusteluna.

Salaista asiamiestiedustelua johti keskitetysti SR, mutta diplomaattikunnalla saattoi olla omia tiedoittajiaan, jotka olivat tavallaan myös salaisia asiamiehiä. Tämän tiedusteluhaaran parhaita lähteitä ovat olleet ministeriöiden alemmat virkamiehet, puheliaat ylemmät upseerit ja hyväuskoiset sotilaat. SR käytti myös hyväkseen Hitlerin vastaista oppositiota Saksassa.

SR:lle on kuulunut myös tuholaistoiminta.

Ranskan asiamiestiedustelu on ollut rauhan aikana varsin tuloksellista, sillä virallinen edustus on tuttavuuksineen ja suhteineen pysynyt hankkimaan erinomaisia tietoja. Normaalisia edustuksia vahvennettiin sotilasvaltuuskunnilla, jotka päätehtävänsä ohella hankkivat arvokkaita tietoja tiedustelupalvelulle.

Yhteistoiminta ulkoasiainministeriön kanssa oli otettu huomioon jo rauhan aikana, joskin sotilasasiamiesten asema muodosti ilmeisen kitkakohdan. Tietojen nopeuttamiseksi oli ainakin Berliinin lähetystyöhön asetettu SR:n (?) yhteysmiehen, jonka tehtävänä oli virkatien ohii tiedottaa Pariisiin sotilaallisesti tärkeät asiat.

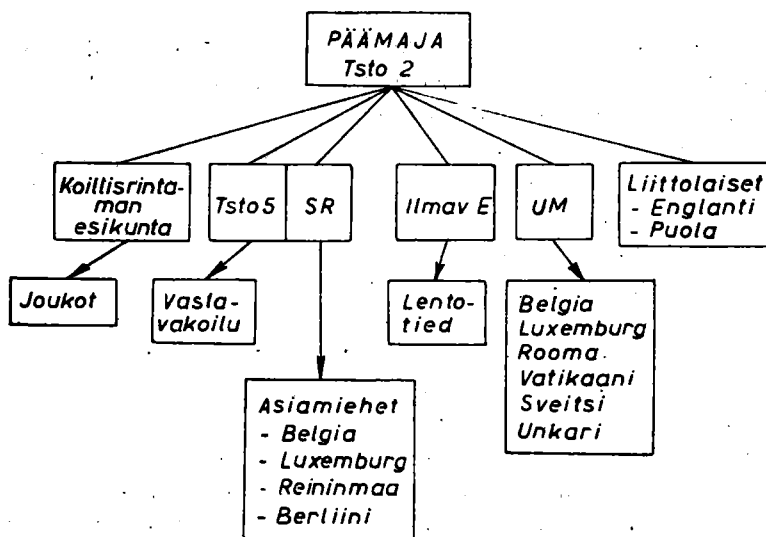
Ulkoasiainministeriössä oli yhteistoiminta järjestetty siten, että siellä oli vakituisei toimisto 2:n yhteysupseeri.

Sodan aikana oli yhteistoimintaa varmennettu siten, että ulkoasiainministeriö asetti Gamelin'in henkilökohtaiseen esikuntaan yhteysmie-

hen. Lisäksi Gamelin lähetti henkilökohtaisia yhteysupseereita toimimaan sotilasasiamiesten rinnalla eräisiin tapahtumien polttopisteisiin, joista mainittakoon Belgia ja Suomi.

Sodan puhjettua tiedustelupalvelun tehtävät lisääntyivät ja suorituselimet muuttuivat jossain määrin. Oma diplomaattiedustus Saksassa joutui pois, mutta sinne jäi vielä puolueettomien, ystävällismielisten valtioiden edustajat, jotka osittain korvasivat vähennyksen. Nyt oli lisäksi käytettävissä lentotiedustelu, tähystys, vankitiedot, rintamalla siepatut asiapaperit ja lisäksi kuuntelutiedustelun mahdollisuudet olivat lisääntyneet sotilasradioliikenteen vilkastuttua.

Pelkästä luettelosta on vaikea saada yleiskuvaa siitä, miten tiedustelupalvelu toimii sodan olosuhteissa, mutta esimerkki antaa paremman kuvan.

Kuva 5 Esimerkki tietojen hankkimisesta

Oletetaan, että joskus talvella 1940 kenraali Gamelin on ilmoittanut saaneensa yksityisiltä yhteyselimiltään Belgiasta tietää, että Aachenin—Saarin alueella on tapahtunut saksalaisten joukkojen ryhmityksessä muutoksia, ja haluaa tiedustelupalvelun selvittävän, mistä on kysymys.

Päämajan toimisto 2 ryhtyy työhön ja toteaa ensin, ettei se ole saanut muutoksiin viittaavia tietoja. On siis käännyttävä tiedottajien puoleen. Tiedustelupyynnöksi esitetään

- Kotiarmeijan yleisesikunnan toimisto 5:lle ja SR:lle,
- Koillisrintaman esikunnan toimisto 2:lle,
- ulkoasiainministeriölle,
- ilmavoimien yleisesikunnan toimisto 2:lle sekä tiedustellaan liittoutuneiden (Englanti ja Puola) saamia tietoja.

SR lähettää tiedustelun

- Belgiassa oleville asiamiehille käskien ottaa selvää, onko sikäläinen tiedustelupalvelu selvillä asiasta,
- Luxemburgissa oleville asiamiehille pyytäen ottamaan asiasta selvää rajan läheisyydessä liikkuvilta ja Saksasta saapuneilta henkilöiltä,
- Saksassa Reininmaalla sekä Berliinissä oleville asiamiehille antaen määräyksen selvittää asia mainitulla alueella ja myös tiedustella Berliinin diplomaattikunnalta huhuja ja tietoja sekä ottaa yhteys Saksan sotilasjohtoa lähellä oleviin tiedottajiin.

Toimisto 5 antaa vastavakoilun tehtäväksi selvittää, ovatko Saksan salaiset asiamiehet saaneet uusia ohjeita, jotka voisivat liittyä em tietoihin.

Koillisarmeijan esikunnan toimisto 2 antaa tiedustelukäskyn 2. Armeijaryhmän esikunnalle, jonka on pyrittävä saamaan asiasta tietoja tähystyksellä, sieppaamalla vankeja ja asiapapereita sekä kuuntelutiedustelulla.

Ulkoasiainministeriö lähettää tiedustelupyynnön

- Belgiassa olevalle sotilasasiamiehelle,
- Luxemburgissa olevalle ministerille,
- Rooman, Vatikaanin, Sveitsin ja Unkarin lähetystöihin, koska mm näiden kautta oli saatu ennenkin tietoja Saksasta.

Ilmavoimien yleisesikunnan toimisto 2 toimittaa heti sekä lentokuvaus- että lentotähystyspyynnöt ao lentoyoukoille.

Jos edelleen oletetaan, että saksalaisilla on jotain todella tekeillä, saa Päämajan toimisto 2 siitä hyvinkin pian tietoja, jotka yleensä tulevat samaa tietä kuin pyynnöt menevät. Nopeimmin saadaan tietoja lentotiedustelulta ja SR:n kautta. Hitaimmat lienevät diplomaattitietä tul-

leet tiedot, paitsi Luxemburgin ministerin tiedoitukset, jotka hän antaa suoraan joko 2.Armeijaryhmään tai 3.Armeijaan.

Nyt vasta alkaa toimisto 2:n todellinen työ, sillä sen on ratkaistava, mitkä tiedot ovat luotettavia, mitkä vähemmän luotettavia ja mitkä ehkä täysin vääriä, mahdollisesti hämäämistarkoituksessa liikkeelle laskettuja. Ennen lopullista johtopäätösten tekoa on osa tiedoista ehkä vielä tarkistettava, mikä vie aikaa.

Ensimmäisten tietojen saavuttua on ylimmälle johdolle annettu asioista ennakkotietoja, ja johtopäätösten valmistuttua jätetään asiasta muistio tai vain tiedusteluilmoitus.

Näin kaavamaisesti esitettynä koko toiminta vaikuttaa varsin yksinkertaiselta, mutta on syytä tarkastella myös niitä tekijöitä, jotka vaikeuttavat tiedustelun suoritusta, johtuivatpa nämä sitten liittoutuneiden keskeisistä asioista tai vastustajasta.

Ranskan liittolaisiin kohdistuva tiedustelu näyttää olleen varsin heikosti hoidettu, ja mm englantilaisten lähteiden mukaan ei ranskalaisilla ollut lainkaan heihin kohdistuvaa vastavakoilua. Näin ollen ei Ranska voinut olla selvillä siitä, mitä liittoutuneet puolestaan tiesivät heistä.

Norjan taistelut paljastivat, ettei Ranskalla ollut Norjassa tai yleensä Skandinavian alueella pääasiamiehiä, vaan alue oli jätetty Englannin tiedustelupalvelun huolehdittavaksi.

Belgialaisten kanssa oli yhteistoiminta erittäin heikkoa, sillä kuninkaan halutessa pitää ehdottomasti kiinni puolueettomuudesta täytyi ranskalaisten turvautua täälläkin jatkuvaan tiedusteluun.

Kokonaan oman lukunsa vaatisi selvitys siitä, miten saksalaiset sekä hämäämällä että vastavakoilulla vaikeuttivat tiedustelua. Saksalaisilla oli erittäin tehokas vastavakoilu, ja muina ranskalaisten tiedustelutoimintaa vaikeuttavina tekijöinä mainittakoon mm, että

- Hitler paljasti suunnitelmansa mahdollisimman myöhään ja vain pienelle sisärenkaalle,
- kirjallisia käskyjä lähetettiin vain pienin mahdollinen määrä ja yleensä vain seuraavaan johtoportaan,
- puhelinkäskyt olivat hyvin peitettyjä ja radiosanommat annettiin salakirjoitettunakin aivan viime hetkellä ja silloinkin usein vain lyhyinä toteuttamiskäskyinä.

V TIEDUSTELUN TUOTTAMAT TULOKSET

A REININMAAN MIEHITYS

Ei ole varmaa tietoa siitä, milloin Hitler on tehnyt lopullisen päätöksen Reinin demilitarisoidun alueen miehityksestä. Ranskan Kölnin pääkonsulin erinomaisen tarkat raportit kertovat selvää kieltä valmistelujen edistymisestä. Niiden aikana on vain odotettu kahden edellytyksen täyttymistä ennen miehityksen toteuttamista. Toinen oli Saksan armeijan saaminen kyllin voimakkaaksi tai ainakin pelottavaksi, toinen poliittisesti sopiva ajankohta. Ranskan—Neuvostoliiton sopimus oli sitten hyvä tekosyy.

Ranskalaisten saamat tärkeimmät tiedot, jotka viittasivat Reinin alueen miehitykseen, olivat aikajärjestyksessä seuraavat:

- 1934—35 Huhuja ja isänmaallisia puheita, joissa kerrottiin tulevasta miehityksestä.
12. 4. 35 1. Poliisijoukkoja vahvennettu.
2. Armeijan varastoja sijoitettu Kölniin.
3. Sotilasleiriä rakennetaan Wahnerheideen.
4. Kölniin perustettu ilma-alueen komentopaikka.
5. Kölnin lentokentälle sijoitettu sotilashenkilöitä.
25. 4. 35 Työjoukkoja siirretty lisää alueelle.
13. 6. 35 Osnabrückin sotilaspiirin päällikkö ilmoittanut, että Reinin alue miehitetään 6 kk:n kuluessa.
20. 7. 35 Alueen kartoitusta suoritetaan.
31. 1. 36 1. Düsseldorfissa avattu sotilastoimisto.
2. Lisää poliisijoukkoja saapunut.
3. Kölnin kentokentällä ilmoitettu työmiehille, että miehitys tapahtuu 3 kk:n kuluessa.
4. Huhutaan JR 39:n paluusta.
20. 2. 36 Kölnin ulkopuolella rakennettu kasarmeja ja varastoja.
28. 2. 36 Miehityksen tekosyynä tulee olemaan Ranskan—NL:n sopimuksen hyväksyminen parlamentissa.

Alue miehitetiin 7. 3. 36.

Miehityksen tapahtuessa toimisto 2 ilmoitti Saksan armeijan vahvuudeksi 30 divisioonaa, joista 3 panssaridivisioonaa. Sotaministeriön

muistiossa 11. 3. 36 esitettiin Saksan Reinin alueella olevien joukkojen vahvuudeksi 295.000 miestä ja mainittiin niiden vastaavan 21—22 divisioonaa. Kuitenkin luettelossa esiintyi aseellisia joukkoja vain 60.000, joista puolet armeijan ja puolet poliisien. Muut ovat SA-, SS-, NSKK- (puolueen autojärjestö) tai työpalvelujoukkoja. Saksa ilmoitti itse alueelle saapuneen 19 pataljoonaa ja 13 patteristoa, mikä esikuntien ym kanssa vastasi 30.000 miestä, kuten oli arvioitukin.

On vaikeaa ymmärtää, miten alueella olevilla joukoilla voitiin katsoa olevan 21—22 divisioonan vahvuus. Tätä seikkaa on kovasti ihmetelty myös Ranskassa, sillä Kölnin pääkonsuli oli ilmoittanut, että alueella oli vain 54.000 taistelukykyistä miestä, muiden aseistus supistui käsiaseisiin.

B ANSCHLUSS

Eräs Hitlerin monista päämääristä oli Saksan ja Itävallan liittämisen yhdeksi valtioksi ja sen hän oli myös puheissaan avoimesti ilmoittanut.

Kesti kuitenkin viisi vuotta, ennen kuin hän katsoi tilanteen kypsäksi liittämistä varten. Valmistelut veivät aikaa, sillä edellytyksenä oli Italian suostumus ja oma sotilaallinen voima.

1937 lopulla saatiin Wienistä tieto tulevasta miehityksestä. Sotilas-asiamies vahvisti asian.

18. 2. 38 saatiin tietää, että Hitler oli ilmoittanut 12. 2. 38 liittokansleri Schuschnigg'ille aikeensa. Ensimmäiset vihjeet joukkojen siirroista.

3. 3. 38 ilmoittavat asiamiehet kaappausuhasta.

11. 3. 38 tuli aamupäivällä tietoja Itävallan rajan sulkemisesta, Baijerin varuskuntien hälyttämisestä ja SA-joukkojen kokoontumisesta rajan läheisyyteen.

11./12. 3. 38 saatiin Münchenistä tieto joukkojen lähdestä marssille Wieniä kohti. Saksalaiset tunkeutuivat Itävaltaan 12. 3. 38 aamulla.

Itse suoritusta eivät varsinaiset sotilaalliset valmistelut edeltäneet. Joukot, jotka oli hälytetty vasta 10. 3. illalla, marssivat suoraan rauhan ajan varuskunnistaan Itävallan alueelle, ja tämän tiedustelu oli siis pystynyt toteamaan.

Tässä tapauksessa oli kysymys sotilaallisesta muttei poliittisesta yllätyksestä, sillä joukkojen keskityksen puuttuessa ei tiedustelu voinut ilmoittaa konkreettisia tietoja.

C TŠEKKOSLOVAKIA

Ensimmäisen jaon valmistelut olivat pitkäaikaiset ja huolelliset. Suunnitelmia oli tehty jo vuoden 1937 aikana ja talvella 1938. Vasta käytyään 3.—9. 5. 38 Roomassa Hitler lienee saanut liittolaiseltaan vapaat kädet toimintaa varten, ja saman kuun lopulla tiedustelu toteaa-kin ensimmäiset näkyvät sotilaalliset valmistelut.

Muut tärkeimmät Tšekkoslovakiaan kohdistuvasta toiminnasta saadut tiedot olivat seuraavat:

Kesällä 1937 Tieto Saksan YE:n sotapelistä, jonka aiheena oli Tšekkoslovakian valtaus.

- 8. 4. 38 OKW valmistaa suunnitelmia Tšekkoslovakian valtauksiksi.
- 20. 5. 38 Tšekkoslovakiassa kutsuttiin joukkoja palvelukseen.
- 27. 7. 38 Saksassa ilmoitettiin, ettei syyssotaharjoituksia pidetä.
- 24. 8. 38 Saksa kutsunut reserviläisiä palvelukseen 15. 8. alkaen.
- 25. 8. 38 Tieto, että sudeettialue miehitetään 25. 9.
- 11. 9. 38 Saksassa perustettu uusia yhtymiä.
- 16. 9. 38 Keitel kertonut lordi de Lloyd'ille, että Saksa tulee hyökkäämään Tšekkoslovakiaan.
- 18. 9. 38 Saksalaisten joukkojen keskityksiä Tšekkoslovakian rajoille.
- 27. 9. 38 Tsto 2:lla Saksan armeijan vahvuustaulukko.
Tieto, että kaikki valmiina.
- 28. 9. 38 Tieto, että H-hetki 29. 9. klo 14.00.

Päätös toiminnan ajankohdasta lienee tehty kesällä, koska silloin peruutettiin perinteelliset syyssotaharjoitukset, ja elokuussa saatiin tietää todennäköinen päivämääräkin, jonka piti olla 25. 9. Ajankohta oli oikea, sillä 23. 9. Saksa jätti uhkavaatimuksensa, ja 26. 9. Hitler piti kuuluisan puheensa Urheilupalatsissa, jonka jälkeen tilanne kehittyi Münchenissä 29. 9. 38 pidetyssä konferenssissa tehtyyn poliittiseen ratkaisuun.

Saksan armeijan valmiustila pysyi ennallaan syyskuun 1938 kriisin jälkeen, eikä Tšekkoslovakialla itsellään ollut enää konkreettisia mahdollisuuksia torjua Saksan uusia vaatimuksia. Tapahtumat kulkivat jo omalla painollaan, eikä lopullinen valtaus edellyttänyt enää suuria erikoisvalmisteluja. Tieto lopullisesta suorituspäivästä tulikin vasta 9 vrk sitä ennen, eikä Hitlerin tarvinnut päätöstään paljon aikaisemmin tehdä, sillä joukot keskitettiin rajalle vasta kaksi vuorokautta ennen miehitystä.

D VAATIMUKSET PUOLALLE JA SODAN ALOITTAMINEN

Puolan sodan valmisteluvaiheesta on käytettävissä jo tarkempia tietoja tapahtumista saksalaisten puolella. Näin voidaankin tarkemmin seurata, miten saadut tiedot ovat pitäneet paikkansa.

Jo 19. 12. 38 selvitettiin tsto 2:n muistiossa, että Puola on vaarassa.

3. 4. 39 Hitler allekirjoitti suunnitelman, ja 10. 4. asiasta on tullut jo tieto ranskalaisille. Samalla todettiin, että Tšekkoslovakian miehityksen jälkeen on Saksassa jäänyt voimaan osittainen liikekannallepano.

Touko—kesäkuussa tehdään lopulliset suunnitelmat. Keskityksiä ja osittainen liikekannallepano todetaan, 9. 6. saadaan selville hyökkäyksen ajankohta (elokuun loppupuoli) ja 5.—12. 6. saatujen tietojen perusteella toimisto 2 laati 14. 6. seuraavan raportin:

”Viikon 5.—12. 6. 39 aikana saadut tiedot tilanteen mahdollisesta kehityksestä vahvistavat käsityksen, että kriisi on tulossa. Eräs erinomainen lähde ilmoittaa, että uusi jännitystila on mahdollinen elokuussa.

Tämän tiedottajan käsityksen mukaan tulee Saksa järjestämään Puolan kysymyksen, olipa muiden suurvaltojen kanta mikä tahansa, ellei rauhanomaista ratkaisua esillä oleville kansainvälisille kysymyksille ole saatu aikaan elokuun loppuun mennessä käyttämällä hyväksi kaikkia neuvottelumahdollisuuksia. Saksan tarkoituksena on saada takaisin Danzigin lisäksi myös entiset Posenin ja Itä-Preussin maakunnat.”

Samana päivänä tiedotettiin myös ajoneuvojen ostoista ja joukkojen keskityksistä Puolan rajalle.

20. 7. ilmoitettiin ikäluokkien 1905—06 palvelukseen kutsumisesta. 19. 8. saatiin tieto, että keskitykset olisivat valmiina 10 vrk:n kuluttua, ja 23. 8. jätti tsto 2 ylimmälle johdolle piirroksen joukkojen keskityksistä.

22. 8. Hitler piti sotilasjohdolle kaksi puhuttelua, joissa hän mm mainitsi, että hyökkäys tullaan todennäköisesti käskemään lauantai-aamuksi (26. 8.), ja eräs asiamies tiedotti asian jo 24. 8. ranskalaisille.

25. 8. Hitler peruutti hyökkäyskäsken ja määräsi uudeksi H-päiväksi 1. 9. Tieto tästä saatiin 28. 8.

Tiedot ovat siis saapuneet jopa 2—3 vrk:n kuluttua, minkä tässä tapauksessa on täytynyt olla riittävän nopeaa.

Myös Puolaa vastaan keskitettyjen divisioonien määrä on ollut ranskalaisten tiedossa, sillä elokuun lopulla he ilmoittavat luvun 64, mikä piti paikkansa reservit mukaanluettuna, koska 59 divisioonaa osallistui varsinaisiin sotatoimiin ja 5 oli ylimmän johdon reservinä.

E SOTATOIMET LÄNSI- JA POHJOIS-EUROOPASSA

Vahvuusarviot

Puolan sodan aikana oli kaksi viikkoa kestävä vaihe, jolloin Ranska sekä suunnitteli että suoritti aktiivisia sotatoimia Saksaa vastaan. Puolan nopea luhistuminen aiheutti kuitenkin niiden keskeyttämisen ja siirtymisen täysin passiiviselle kannalle odottamaan, mitä vastustaja tulisi tekemään.

Näiden kahden ensimmäisen sotaviikon aikana 3.—17. 9. 39 Ranskan tiedustelun oli ennen kaikkea pyrittävä selvittämään, paljonko saksalaisia joukkoja oli vastassa, siltä varalta että Ranskan hyökkäyksestä tulisi tosi.

Ranskalaisten arvio saksalaisten divisioonamääristä syyskuussa 1939 ja todellisuus näytävät seuraavilta:

	Arvio	Todellisuus	Erotus
Lännessä	40— 44	44	—
Idässä	64	59	+ 5
Reservi	40— 44	5	+35
	<u>144—152</u>	<u>108</u>	<u>+40</u>

Taulukosta voidaan havaita, että tiedustelupalvelun ilmoittamat luvut ovat olleet liian suuria. Edessä olevat voimat on kyllä arvioitu oikein, mutta suorastaan valtava 40—44 div:n reservi on ollut 20. 9. — Puolan kukistumisen — jälkeen peikko, joka on karistanut vähäisetkin hyökkäyshalut. Nyt on kuitenkin havaittavissa se ilmiö, ettei käsitellä lainkaan Saksan lännessä olevien joukkojen taisteluarvoa. Tsto 2 ei puuttunut lainkaan tähän kysymykseen, ja SR on taas puolestaan ainoa, joka myönsi, että 14. 9. todetuista 30 divisioonasta vain 14 oli sellaisia, joita voi pitää taistelukelpoisina. Todellisuudessa oli ensi luokan divisioonaa 12, toisen luokan 19 ja reservidivisioonaa 13.

On olemassa myös toinen Saksan armeijan taistelukykyyn vaikuttanut tekijä, josta tiedustelupalvelu ei esittänyt arvosteluaan Puolan sodan jälkeen, nimittäin Saksan materiaalitilanne. On selvää, että kulutus on ollut suuri huolimatta sodan lyhydestä Puolassa. Kenraali Jodl onkin väittänyt, ettei heillä ollut kuin 10—15 vrk:n taistelukulutusta varten ammuksia taistelujen tauottua idässä. Saksan armeija aseistettiin vasta vuoden 1939 aikana sotaa varten, ja näin ollen mm ampumatarvikkeiden ja lentopommien varastot olivat vielä melko vaatimattomat.

Kun oli käynyt selväksi, etteivät liittoutuneet ainakaan toistaiseksi ryhtyisi länsirintamalla hyökkäämään, kohdistui koko mielenkiinto saksalaisten tulevan hyökkäyksen ajan, paikan, voimien ja suoritus-tavan selvittämiseen. Tärkeintä oli tietenkin pysyä selvillä Saksan voimien keskityksistä, sillä niistähän saatettiin tehdä johtopäätöksiä sekä paikan että ajan suhteen.

Tarkasteltaessa ranskalaisten toukokuun alussa 1940 tekemiä Saksan armeijan vahvuutta koskevia arviointoja, voidaan yhteenvetona esittää ensiksi divisioonien lukumäärä ryhmityksen perusteella:

	Tsto 2:n arvio	Todellisuus	Erotus
Lännessä (res ml)	138	91+49 (res)	— 2
Skandinaviassa	10	8	+ 2
Idässä	40	10	+30
	<u>188</u>	<u>158</u>	<u>+30</u>

Divisioonien laadun mukainen arvio oli seuraava:

	Tsto 2:n arvio	Todellisuus	Erotus
Psdiv	10—12	10	—
Akt div	46	39	+ 7
Nuor ikäl	90—95	88	+ 2
Landwehr	30—35	21	+ 9
	<u>176—188</u>	<u>158</u>	<u>+18</u>

Saksan panssarivaunujen määrä oli toukokuussa 1940 arvioitu seuraavasti:

— yhteismäärä	5360	todellisuudessa	3387	(63 %)
— lännessä	3900	—,—	2580	(66 %),
ja lentokoneiden määrä				
— hävittäjiä	1500	todellisuudessa	1300	(86 %)
— pommituskoneita	3500	—,—	1600	(46 %)
	<u>5000</u>		2900, joista	
			lännessä 2670	

Operaatioiden aika ja paikka

Jo lokakuun puolivälissä arveltiin ensi kerran Saksan hyökkäyksen olevan tulossa. Saksan panssarivoimat olivat kuitenkin tällöin vielä poissa, eikä voida ajatella suurhyökkäystä ilman niitä. 16.—17. 10. todella tapahtuneet hyökkäykset olivatkin vain paikallisia ja niiden tarkoituksena oli työntää ranskalaiset pois Siegfried-linjan välittömästä läheisyydestä.

Seuraava hälytysvaihe oli marraskuussa. Ensimmäisen hyökkäyssuunnitelman voidaan katsoa syntyneen 9. 10., ja hyökkäyksen piti alkaa 15.—20. 11. 15. 10. ranskalaiset saivat tiedon Hitlerin päätöksestä, ja kuun loppupuolella tuli lisätietoja alkavasta offensiivista. Joukkojen ryhmyksiä lienee tapahtunut marraskuun alkupuolella, ja siitä johtuivat ilmeisesti lukuisat tiedot 10.—12. 11. paikkeilla. Hyökkäys lykättiin kuitenkin kerta kerran jälkeen, sillä sää oli huono eikä armeijakaan ollut valmis.

Joulukuun H-päivät olivat 9., 11. ja 17. päivä, mutta aina tuli odotuskäskey. Tammikuussa, jolloin liittoutuneilla oli toinen hälytysvaihe, olivat suunnitellut H-päivät 9., 17. ja 20. Ranskalaisilla oli runsaasti hyökkäykseen viittaavia tietoja, mutta SR suhtautui niihin epäillen, koska ei ollut suoranaisia tietoja hyökkäysvalmisteluista.

Seuraavassa on esitetty tärkeimpiä ranskalaisten saamia tietoja saksalaisten hyökkäyssuunnitelmista lännessä syys—tammikuun aikana.

- 20.—21. 9. 39 Joukkojen ja esikuntien siirrot aloitettu 18. 9. Puolasta länteen. Tieto saksalaisten hyökkäyksestä Luxemburgiin.
- 13.—15. 10. 39 Havaintoja sillan rakentamisesta Saar-joella sekä joukkojen saapumisesta rajalle. Tykistötulta.
16. 10. 39 Paikallisia hyökkäyksiä.
28. 10. 39 Tietoja Belgiaan ja Luxemburgiin tehtävästä hyökkäyksestä.
- 8.—12. 11. 39 Runsaasti tietoja hyökkäyksestä Belgiaan ja Hollantiin. Ciano kertonut asiasta. Vatikaanista myös tieto.
29. 12. 39 Asiamiestieto: H-päivä 15. 1. 40.
- 2.—5. 1. 40 Ciano kertonut Belgian Rooman lähettiläälle ja Ruotsin Berliinin lähettiläs Belgian lähettiläälle, että hyökkäys on tulossa.
10. 1. 40 Saksalainen lentokone teki pakkolaskun Hollantiin. Pidätetyillä upseereilla oli hyökkäyssuunnitelmat, jotka he ehtivät osaksi polttaa.
Rajalla välittömiä valmisteluja.
Luistinjoukkojen harjoittelua Emsissä.
- 13.—14. 1. 40 Tieto, että hyökkäys alkaa 14. 1.
- Helmikuu oli kuukausi, jolloin saksalaiset eivät aikoneetkaan hyökätä lännessä, vaan aloittivat Tanskan—Norjan retken valmistelut, ja 3. 3. Hitler määräsi sen suoritettavaksi ennen lännen hyökkäystä. Toimisto 2 sai kuitenkin päivittäin erilaisia tietoja hyökkäyksestä lännessä, mm Sveitsin suunnalla. Näistä oli osa ilmeisesti tahallisesti vääriä, mutta osa innokkaiden asiamiesten virheellisten päätelmien tuloksia.
- Hitlerin päätös operaatio "Weserübungin" suorituksesta on pysynyt hyvin salaisuutena. Toimisto 2:n päällikkö esitti tosin jo 11. 1. 40 arvelun saksalaisten mahdollisesta toiminnasta Skandinavian suuntaan, ja

tsto 2 kertoi 3 div:n kokoamisesta Itämeren satamiin ja 4 div:n keskitämisestä Tanskan rajalle. Maaliskuun alussa, jolloin valmistelut todella alkoivat, saatiin tietoja joukkojen ja aluksien keskityksistä. 5. ja 6. 4. liikkui sekä Tukholmassa että Kööpenhaminassa huhuja odotettavissa olevasta hyökkäyksestä. 6./7. 4. totesi Englannin lentotiedustelu joukkojen keskityksiä, mutta suoritus paljastui lopullisesti vasta saksalaisten aluksien sivuuttaessa 8. 4. Tanskan salmet. Päätös oli tehty 2. 4.

Maalis—huhtikuun aikana saadut hyökkäykseen lännessä viittaavat tiedot olivat:

16. 3. 40 Tieto hyökkäyksestä: Ribbentrop — Mussolini — Ciano — Welles — Roosevelt.
11. 4. 40 Saksalaiset joukot liikehtivät ennen kaikkea Hollannin rajalla.
12. 4. 40 Ylimenovalmisteluja Moselin rannalla. Myös muita h-valmisteluja Luxemburgin suunnalla.
13. 4. 40 Kuljetuslentokoneita koottu mm Essenin alueelle. Italian asenteesta hälyttäviä tietoja.

24. 4. Hitler ilmoitti aikomuksenaan olevan hyökätä lännessä 1.—7. 5. välisenä aikana, ja 30. 4. annettiin käsky, että 4. 5. on kaiken oltava valmiina. 4. 5. Hitler määräsi, että 7. 5. olisi valmistava hälytyspäivä, ja 5. 5. hän käski, että A-päivä, jolloin annettaisiin joko käsky "Danzig" (hyökkäys) tai "Augsburg" (odotus), olisi 8. 5. Göringin esityksestä hyökkäys lykättiin kuitenkin siten, että saatuaan 9. 5. klo 17.00 sää-tiedot Hitler klo 21.00 antoi käskyn "Danzig".

Ranskalaiset saivat 1. 5. täysin oikean tiedon hyökkäyksestä 8.—10. 5. Tätä seurasi eräitä muita tietoja, joista 8. 5. Italiasta ja Vatikanista saatu näyttää tienneen Hitlerin 5. 5. tekemän päätöksen. Lopullinen ja varma tieto saatiin vasta, kun käsky "Danzig" oli annettu. Amiraali Canarixen apulainen, kenraali Oster soitti n klo 22.00 Hollannin sotilasasiamiehelle Berliinissä ja kertoi, että hyökkäys alkaa seuraavana aamuna. Myös Belgian Berliinissä oleva sotilasasiamies oli saanut tiedon ja sähkötti sen klo 22.00. Varmistussähkeen hän lähetti klo 23.00. Ranskalaiset asiamiehet ilmoittivat asian klo 0.30.

Tietoja oli siis saatu, mutta miten niitä oli tulkittu? Lokakuussa annettiin Gamelin'in päiväkäsky odotettavissa olevan hyökkäyksen joh-

dosta, marraskuussa ja tammikuussa suoritettiin yleinen hälytys, mutta nyt ei maavoimia hälytetty ennenkuin 10. 5. aamulla klo 03.15 jälkeen. Mikä oli sitten syynä tähän?

Edellä on jo kerrottu puuttuvasta yhteistoiminnasta toisaalta liittoutuneiden sekä Belgian ja Hollannin välillä ja toisaalta Ranskan eri puolustushaarojen välillä. Toukokuun hyökkäyksen odotus antaa tästä myös mielenkiintoisen kuvan.

Englantilaiset eivät tienneet mitään, yllätys oli heille täydellinen, ja hälytys tuli Ranskan Päämajasta klo 05.45, siis 10 min saksalaisten H-hetken jälkeen. Hollanti oli ryhtynyt varotoimenpiteisiin jo 8. 5. ja asettanut joukkonsa hälytystilaan, joka kerrottiin seuraavan päivän sanomalehdissä ilmeisesti suurena uutisena. Belgian ulkoministeri ei uskonut välittömään vaaraan, ja niinpä ministeriön jatkuva puhelinpäivystys lopetettiin 9. 5. klo 21.00. Belgian sotilaallinen johto puolestaan uskoi tilanteen vakavuuteen, ja joukoille annettiin hälytys 7. 5. klo 23.00.

Ranskassa oli hyökkäyshetki maavoimien joukoille yllätys, ja hallitus oli myös täysin tietämätön tilanteen vakavuudesta keskustellessaan 9. 5. klo 10.30 alkaneessa istunnossa kenraali Gamelin'in erottamisesta. Sen sijaan ilmavoimat olivat ottaneet asian vakavasti ja suorittivat hälytyksen jo 7. 5.

Miksi sitten maavoimia ei hälytetty? Pääasiallinen syy lienee ollut se, ettei haluttu suorittaa enää turhia hälytyksiä, jollaisia oli jo tapahtunut lokakuussa, marraskuussa, tammikuussa ja osittain myös huhtikuussa. SR:n päällikkö, kenraali Rivet oli jo tammikuussa halunnut odottaa välittömiä tietoja, ja niin hän lienee tehnyt nytkin luottamatta asiamieslähteistä saatuihin tietoihin, joita oli vaikea tarkistaa. Kävi kuitenkin niin, että välittömät tiedot myöhästyivät. Teoreettisesti olisi voitu saada tieto alustavasta hyökkäyskäskestä n 16 tuntia aikaisemmin (9. 5. klo 13.15—10. 5. klo 05.35) ja tieto joukkojen lähdöstä liikkeelle n 12 tuntia (9. 5. klo 17.30—) sekä tieto "Danzig"-käskestä 8½ tuntia (9. 5. klo 21.00—) ennen saksalaisten H-hetkeä, mutta tämä oli tietenkin käytännössä mahdotonta. Tulihan tieto nytkin OKW:sta (Canaris), mutta saapui ranskalaisille vasta aamuyöllä!

Gamelin näyttää olleen hyvin epävarma Saksan pääiskun suunnasta, ja tähän ovat olleet ilmeisesti osaltaan syynä ristiriitaiset ja

hajanaiset tiedot sekä pelko harhauttamisesta. Tietojen runsaudesta voimme poimia muutaman esimerkin.

Marraskuun tiedot kertoivat hyökkäyksestä Belgian, Hollannin ja Luxemburgin kautta.

Tammikuun tiedot ja belgialaisten haltuunsa saama suunnitelma edellyttivät hyökkäystä Namur'in suuntaan samaan tapaan kuin edellä.

Helmikuussa ensin tieto hyökkäyksestä vain Hollantiin (2. 2.), sitten hyökkäyksestä Maginot-linjaa vastaan (8. 2.) ja valmisteluja todettiin myös Sveitsin rajalla.

Maaliskuussa ranskalaiset saivat haltuunsa suunnitelman, jonka mukaan hyökkäys tapahtuisi sekä Benelux-maiden että Sveitsin kautta.

Toukokuussa tuli oikeita tietoja sekä myös tieto hyökkäyksestä vain Hollantiin.

Tietoja oli siis paljon ja monenlaisia, mutta toimisto 2 kiinnitti muistioissaan jatkuvasti huomiota juuri Belgian—Hollannin suuntaan esittämättä kuitenkaan arviointeja tavoitteista. Mainittakoon vielä, että 1. 9. 39—10. 5. 40 välisenä aikana saksalaiset suorittivat 500 lentoa Belgiaan, siis puolueettomaan maahan (2 lentoa/vrk). Lisäksi belgialaisilla oli heidän oman kertomuksensa mukaan täysin oikea kuva saksalaisten suunnitelmista jo maaliskuussa 1940, mutta Gamelin ei uskonut sitä.

Ranskalaiset saivat tietoja kahdesta eri suunnitelmasta. Toisesta on olemassa vain Ranskan aikaisemman Puolan lähettilään Léon Noel'in kertomus. Hän väittää saaneensa Puolan yleisesikunnan päälliköltä, kenraali Sikorskilta maaliskuussa 1940 suunnitelman, joka oli kuulemma anastettu OKW:sta. Suunnitelma, joka piti toimittaa myös Gamelin'ille, oli kertojan mukaan pääpiirtein samanlainen kuin toukokuussa toteutettu, mutta lisänä oli vielä hyökkäys Sveitsin kautta Pyreneille. Mikäli suunnitelma on lainkaan tullut Ranskan ylimmälle johdolle, ei sitä ilmeisesti ole otettu vakavasti.

Toinen suunnitelma joutui belgialaisten käsiin edellä mainitun saksalaisen kuriirilentokoneen tehdessä 10. 1. 40 pakkolaskun Belgiassa. Tässä suunnitelmassa oli päähyökkäys suunnattu Ardennien pohjoisosan kautta, mutta periaate oli sama kuin toukokuussakin. Maahanlaskujoukot oli tarkoitus käyttää Maasilla Dinant-alueella eikä Hollannissa niin kuin toukokuussa.

Ranskalaiset saivat 12. 1. tiedon papereista, mutta suhtautuivat niihin epäillen. Belgialaiset eivät muuten koskaan antaneet Ranskalle papereita täydellisinä. Tämän hyökkäyksen H-hetkeksi oli määrätty 17. 1. klo 07.16, mutta ennen kaikkea sääsuhteet estivät sen toteuttamisen, ja vasta uusittu ja järjestyksessä kolmas suunnitelma toteutettiin toukokuussa.

Nämä esimerkit osoittavat, kuinka epävarmalla pohjalla tiedustelupalvelu liikkui joutuessaan päättämään, miten vihollinen tulee hyökkäämään. Tämän päivän selvitetty suunnitelma saattoi olla jo huomenna vanhentunut. Ranskan tiedustelupalvelu sekä ylin johto ovat tämän hyvin — ehkä liiankin hyvin — tajunneet ollessaan uskomatta oikeastaan mihinkään suunnitelmaan.

VI TIEDUSTELUTULOKSIEN HYVÄKSIKÄYTTÖ

A TULOKSIEN VAIKUTUS RANSKAN STRATEGISIIN JA OPERATIIVISIIN RATKAISUIHIN

Tarkasteltavana olevalla kaudella on Ranska joutunut tekemään monia ratkaisuja, mutta tässä yhteydessä ei ole mahdollista tarkastella kuin eräitä Saksaan liittyviä päätöksiä, joihin tiedustelun tuloksilla on saattanut olla huomattava vaikutus.

Mielenkiintoisimman tarkastelukohteen muodostavat epäilemättä Saksan 1936 suorittaman Reininmaan demilitarisoidun vyöhykkeen miehityksen aiheuttamat toimenpiteet ja päätökset. Silloin olisi Ranskalla ollut ilmeiset mahdollisuudet ryhtyä vastatoimenpiteisiin ja ainakin hetkellisesti pysäyttää Hitlerin alkava voittokulku.

Edellä on jo kiistattomasti todettu, että sekä ulkoasiainministeriö että sotilasjohto olivat selvillä tulevasta miehityksestä. Hallitus ei kuitenkaan kokonaisuudessaan ollut tietoinen asiasta, sillä kukaan silloisen hallituksen jäsenistä ei enää sodan jälkeen suoritetuissa kuulusteluissa muista kuulleensa siitä. Kölnissä toiminut pääkonsuli Dobler totesi jo ennen miehitystä, ettei hänen lähettämiään raportteja ollut edes näytetty ulkoministerille (Laval). Tämä ei uskonut tulevaan miehitykseen eikä myöskään silloinen ulkoministeri Flandin, kun hänelle

oli ilmoitettu Keitelilta lähtöisin oleva tieto seuraavassa kuussa tapahtuvasta miehityksestä.

Tästä voidaan päätellä, että hallitus ei ollut tietoinen tiedustelutuloksista kokonaisuudessaan, ja että niihin, jotka ministereille oli ilmoitettu, ei luotettu. Sotilasjohto oli selvillä tilanteesta, mutta oli riippuvainen hallituksesta voidakseen ryhtyä sotilaallisiin toimenpiteisiin.

Kun miehitys oli tapahtunut, ei vastatoimenpiteisiin katsottu voitavan ryhtyä ilman eräänlaista maavoimien YH-vaihetta ja meri- sekä ilmavoimien liikekannallepanoa. Ranskan Euroopassa olevien voimien vahvuus oli 400.000, ja Saksan armeijan vahvuudeksi arvioitiin 1.200.000 työjoukot poisluettuna, toiset tiedot kertovat 29—30 divisioonasta.

Niin kuin edellä on kerrottu, ilmoitti toimisto 2 Reininmaalla olevien Saksan voimien vahvuudeksi 295.000 miestä, minkä piti vastata 21—22 divisioonaa, ja Dobler ilmoitti vahvuuden 54.000:ksi. Kun Gamelin ilmoitti hallitukselle yksinomaan maksimiluvut (1,2 milj ja 21—22 divisioonaa Reinillä), oli ratkaisu passiivinen. Jos olisi ilmoitettu minimiarvot (29 divisioonaa ja 54.000), millainen olisi ratkaisu silloin ollut? Sitä ei tiedetä. Nyt voidaan vain kuvitella, millaisiin toimenpiteisiin olisi saatettu ryhtyä, jos hallitus olisi jo syksystä 1935 alkaen saanut kaikki tiedot tilanteesta ja Gamelin olisi esittänyt ratkaisevassa muistiossaan Doblerin antamat tiedot vahvuuksista.

Olosuhteet olivat Ranskan kannalta huomattavasti vaikeammat Tšekkoslovakian kriisin aikana, jolloin seuraava ratkaisu oli tehtävä. Tiedustelulla ei ollut kuitenkaan suurta osuutta, vaan Chamberlain otti ratkaisuvaiheessa johdon käsiinsä. Tällä kertaa Gamelin antoi Saksan armeijasta suhteellisesti heikomman kuvan kuin edellä. Hän ilmoitti Saksan armeijan vahvuudeksi vain 40 div:aa, vaikka tsto 2 arvioi sen 56 div:ksi.

Sotaan liittymisessä syksyllä 1939 ei Ranskalla ollut valinnan varaa, mutta sen sijaan on paljon keskusteltu passiivisuudesta Puolan sodan aikana. Olisiko ratkaisu ollut toisenlainen, jos vastassa olevat voimat olisi todettu sellaisiksi, kuin ne on sodan jälkeen havaittu.

Syyt passiivisuuteen olivat Gamelin'in mukaan:

— Ranskan liikekannallepano oli suoritettu loppuun vasta 21. 9. 1939.

- Yhtymät olivat puutteellisesti varustetut.
- Ratkaisu oli Puolassa tapahtunut 17. 9., sen jälkeen ei ollut toivoa tarpeellisesta ylivoimasta.
- Puuttui raskas tykistö; ilman sitä ei katsottu voitavan hyökätä Siegfried-linjaa vastaan.
- Ilmavoimien heikkous.

6. 9. 39 Ranskan aktiividivisioonien pääosa oli valmiina (n 20 divisioonaa), ja silloin Saksa oli vielä heikko lännessä, joten ylivoima olisi voitu saavuttaa paikallisesti. Muut syyt ovat kuitenkin niin painavat — sen lisäksi, että koko offensiivinen ajatus tuntuu vieraalta Ranskan ylijohdolle — ettei voi uskoa ratkaisua toisenlaiseksi, vaikka vahvuustiedot olisivat olleet lähempänä totuutta. Belgia oli lisäksi kieltäytynyt sallimasta hyökkäystä alueensa läpi. Syyskuun tiedustelutuloksilla ei siis voida katsoa olevan ratkaisevaa osuutta sen hetken päätökseen, jonka perusteella jäätin odottamaan lännessä vastapuolen pelinavausta.

Sodan alkuvuikkojen jälkeen esiintyi aktiivisia pyrkimyksiä Balkanilla ja Skandinaviassa. Ensiksi oli tekeillä maihinnoususuunnitelma Salonikiin, joka liittyi yhteisoperaatioon Turkin, Romanian, Jugoslavian ja Kreikan kanssa. Ajatuksen lähtökohtana oli Saksan mahdollinen jatkohyökkäys Romaniaan. Tässä tilanteessa olisi Balkanin valtioita tuettava ja samalla estettävä Kaukasiasta Saksaan menevät öljytoimitukset. Kun Suomen auttaminen tuli ajankohtaiseksi, jätettiin Balkanin suunnitelma sen vaatiessa liiaksi voimia. Romanian suunnalla jäi ainoaksi aktiiviseksi yritykseksi Intelligence Servicen ja SR:n yhteinen tuholaistoiminta Romaniasta Saksaan menevien öljytoimitusten vaikeuttamiseksi.

Ryhdyttiin siis aktiivisiin toimenpiteisiin Skandinavian suuntaan, ja Suomen tehtyä rauhan päätettiin estää malminkuljetus Ruotsista maihinnousulla Norjaan. Tässä on jälleen tiedustelupalvelun osuus huomion arvoinen, sillä samalla saatiin tietoja Saksan vastaavista valmisteluista. Kun Norja ei kuulunut SR:n toimintapiiriin, jätettiin asia englantilaisten huostaan.

Englannin tiedustelu ei kuitenkaan ollut menestyksellistä, sillä valmisteluista hekin tiesivät, mutta eivät tavoitetta eikä toteuttamisaikaa.

Seurauksena tästä oli, että Saksa ennätti edelle. Syy on langetettava suureksi osaksi tiedustelupalvelun niskoille. Ranska tosin sanoutuu irti viittaamalla englantilaisiin, mutta sitä voidaan kuitenkin syyttää tiedustelupalvelun joustamattomuudesta, kun se ei huolehtinut tiedusteluverkoston laajentamisesta tuleville operaatioalueille. Karttojakaan ei ollut hankittu Skandinaviasta, eikä ollut tietoja rautateiden, maanteiden ja satamien kapasiteetista.

Koillisrintaman operaatiosuunnitelmien perustana olivat vuodesta 1936 alkaen käydyt neuvottelut Belgian kanssa sen auttamiseksi sodan syttyessä. Syksyn 1939 ja talven 1940 aikana oli päädytty kahteen vaihtoehtoon, operaatioihin Dyle ja Escaut erilaisine mahdollisuuksineen. Suunnitelma Dyle edellytti, että

- ensimmäisen viikon aikana puolet Ranskan armeijaa eli 50 divisioonaa olisi siirtymässä (900 junaa ja 100.000 ajoneuvoa).
- belgialaiset suorittaisivat valmistelut linjalla Dyle—Maas.

Talvella 1940 oli jatkuvasti esillä Belgian miehittäminen ja Dyle-suunnitelman toteuttaminen jo ennen saksalaisten hyökkäystä. Jatkuvat tiedot saksalaisten hyökkäysaikeista ovat kuitenkin hillinneet Ranskan hallitusta, joka pelkäsi, etteivät ranskalaiset sittenkään saisi selvää aloitetta saksalaisten ollessa jo valmiiksi ryhmittyneinä. Lisäksi on otettava huomioon, että jos ranskalaiset olisivat tehneet aloitteen ilman Belgian lupaa, olisivat saksalaiset voineet tunkeutua maahan vapauttajina ja auttajina. Ranskan armeija ei siis saanut pyytämänsä lupaa. Tiedustelutuloksilla ei tässäkään tapauksessa ole ollut suurempaa osuutta ratkaisuun. Se on ilmoittanut vain tiedot Saksan monista hyökkäysaikeista.

Suunnitelmiin, joista Dyle'ia pidettiin todennäköisempänä ja joka sitten toteutettiin, ei tehty muutoksia, vaikka perusteita olisi ilmeisesti ollut. Niistä mainittakoon, että

- saksalaisten keskitykset viittasivat voimakkaaseen hyökkäykseen Ardenneilla, missä oli 100 km:n rintamalla Ranskan heikoin armeija (9.A),
- tammikuussa saatu saksalaisten suunnitelma osoitti painopisteen olevan juuri alueella Namur—Sedan,
- belgialaisten käsityksen mukaan saksalaisilla oli tarkoituksena vetää liittoutuneiden joukot Belgiaan ja lyödä ne siellä,

- Puolan sota osoitti saksalaisten käyttävän lentojoukkojaan estämään joukkojen siirrot,
- saksalaisilla oli ilmaherruus,
- belgialaiset eivät ilmoittaneet täydellisiä tietoja Dyle—Maas-ase-
masta, eikä tiedustelupalvelu ollut niitä hankkinut,
- yhteistoimintaa ei ollut saatu aikaan muutenkaan belgialaisten kanssa.

Ranskalaisilla oli tietenkin myös perustelunsa, mutta ne olivat enimmäkseen moraalisia. Mainittakoon kuitenkin, että Gamelin nimenomaan vakuuttaa, ettei tammikuun tiedoilla ollut mitään vaikutusta ranskalaisten operatiivisiin ratkaisuihin. Tilanne olisi ollut toisenlainen, jos Belgiaan olisi voitu marssia jo ennen saksalaisia.

B TULOKSIEN VAIKUTUS RANSKAN ARMEJAAN JA SOTILAALLISIIN RATKAISUIHIN

1. Taktiikka, organisaatio ja taisteluvälineet

Taktillisessa mielessä olisi ehkä luullut, että Saksan uusi liikkuvuuteen perustuva taktiikka olisi aiheuttanut Ranskassa muutoksia operatiiviseen ajatteluun, mutta näin ei näytä olevan asianlaita. Maginot-linja on se taikasana, joka kilpistää kaikki muut taktilliset tuulahdukset.

Maavoimien aseistuksessa ei ole myöskään havaittavissa vaikutuksia, sillä aseistushan palvelee taktiikkaa. Ranskalaisten yleinen ajattelu perustui Maginot-linjaan tukeutuvaan defensiiviin, eikä silloin tarvittaisi offensiivisia aseita. Panssarivaunu oli vain jalkaväen tukiasie kuten tykistö ja konekivääri.

Jo huomattavasti ennen sotaa ranskalaiset itse totesivat, että Saksan ilmavoimat olivat kehityksessä ranskalaisia edellä. Kuitenkaan ei voida päätellä, että ne tiedot, jotka saatiin jo Espanjan sisällissodan aikana Saksan ilmavoimista, olisivat mitenkään vaikuttaneet ranskalaisten kehittämissuunnitelmiin. Entinen puolustusministeri Daladier väittää, että Stuka on ranskalaisten v 1935 tekemä keksintö, joka ei kiinnostanut lainkaan Ranskan ilmavoimia. Vuonna 1937 oli ilmailunäyttelyssä esitelty em syöksypommittaja sekä rynnäkölentokone.

Ranskan ilmavoimien komentaja, kenraali Vuillemin oli silloin selittänyt, etteivät ne sovellu lainkaan maavoimille, vaan ainoastaan merivoimille, jotka olivat tilanneetkin niitä viitisenkymmentä kappaletta. Kuitenkin Stuka oli esiintynyt saksalaisilla jo v 1936 ja maaliskuussa 1938 oli tehty tsto 2:ssa muistio Espanjan sodan opetuksista. Tässä muistiossa selostettiin mm lentokoneiden rynnäkkötoimintaa maavoimien tukemiseksi sekä tuotiin esiin lentotoiminnan suurempi moraalinen kuin aineellinen teho. Ilmavoimien johdon käsitys oli, että lentojoukkojen tehtävänä on ennen kaikkea marssirivistöjen ja reservien pommitukset sekä taistelu ilmaherruudesta.

Laskuvarjojoukkojen olemassaolo tunnettiin Saksassa ja Neuvostoliitossa, mutta ei löydy mitään tietoja, että Ranskassa olisi muodostettu näitä joukkoja. Gamelin ei puutu sanallakaan tähän kysymykseen.

2. Puolan sodan kokemukset

Puolan sodan kokemuksia saatiin varsin nopeasti ja tehokkaasti Puolaan lähetetyltä sotilasvaltuuskunnalta, jonka toiminta oli varsin tuloksellista.

14. 9. jaettiin joukoille ensimmäiset kokemukset ja opetukset Puolan sodasta. Seuraava on päivätty 27. 9. ja sitä seuraava 1. 10. Lokakuun alussa jaettiin divisioonan portaaseen saakka toimisto 2:n muistio. Muistiossa tsto 2 oli analysoinut varsin ansiokkaasti tämän lyhyen sodan kokemukset, joista mainittakoon mm

- ilmaylivoiman ratkaiseva osuus,
- panssariyhtymien strateginen käyttö,
- saksalaisten hyökkäystaktiikka, joka tähtäsi tuhoamispyrkimykseen kaksipuolisella saarroituksella.

Yhtymien komentajat kertovat tosiaan saaneensa näitä selostuksia, ja eräänä toimenpiteenä on ollut Verdunissa 2.AE:n operatiivisen osaston päällikön johdolla pidetty upseerikurssi, jolla selvitettiin Puolan sodan kokemuksia.

14. 9. kenraali Georges korostaa saksalaisten hyökkäyksen torjunnassa mm

- syvää puolustusta ja luonnonesteiden hyväksikäyttöä,
- vesistöihin, metsiin ja asutuskeskuksiin tukeutuvia sulkulinjoja,
- avointa maastoa, jotta panssarintorjunta- ja tykistötuli saataisiin vaikuttamaan kauempaa,
- pesäkkeiden käyttöä myös aseman syvyydessä,
- panssarivaunujen vastahyökkäyksiä.

27. 9. korostetaan

- asemissa pysymistä saarrettunakin; jalkaväen ja panssarivaunujen erottamista toisistaan sekä taistelua jalkaväkeä vastaan,
- eristettyjen ja jalkaväestä erotettujen vaunujen tuhoamista panssarivaunujen vastahyökkäyksillä,
- matalatorjuntaa rynnäkkökoneita vastaan,
- taistelun jatkamista syvyydessä, missä ei saa enää olla levossa olevia selustan joukkoja, vaan kaikki toimivat kuin taistelukentällä ja asettuvat puolustukseen strategisesti ja taktillisesti tärkeihin maastonkohtiin.

1. 10. jaettiin Puolassa olleen sotilasvaltuuskunnan johtajan kenraali Fauryn muistio panssari- ja lentojoukkojen hyökkäystavoista ja yhteistoiminnasta.

Näistä esimerkeistäkin voidaan havaita, että ohjeet ovat olleet erinomaisia, kun muistaa, kuinka aikaisessa vaiheessa ne jaettiin joukoille. Edellä kerrotun toimisto 2:n muistion yhteenvedossa on kappale, joka on kuitenkin herättänyt huomiota virheellisenä arviointina. Siinä nimittäin väitetään, että sota tulee lännessä saamaan toisen luonteen kuin Puolassa, ja pidetään mahdollisena, että Puolan sodan menetit tulevat esiintymään vain eräillä rintamanosilla.

Hyviä taktillisia ohjeita on siis annettu, mutta tästä ei kuitenkaan selviä, miten ylijohdo suhtautui Puolan sodan kokemuksiin operatiivisissa suunnitelmissaan. Viitteitä on ollut vaikea löytää, mikä saattaa osoittaa, ettei Puolan sodan katsottu antavan aihetta suunnitelmien suurempiin muutoksiin. Gamelin julkaisi 13. 12. 39 ohjeen yhtymien koulutuksesta. Siinä korostetaan yhtymän vastahyökkäyksen harjoittelua mm liikkeellä olevaa vihollista vastaan, mutta jo ennen omaksu- tuin menetelmin, jalkaväki aina panssarivaunujen tukemana: pataljoona ja panssarivaunukomppania, rykmentti ja pataljoona. Ohjeen painopiste on kuitenkin defensiivisessä puolustuksessa.

VII JOHTOPÄÄTÖKSET

A TIEDUSTELUPALVELUN ORGANISAATIO

Tiedustelujärjestelyn olennainen haitta on ollut liian pitkälle viety desentralisaatio, jonka perussyynä on tietenkin johdon organisaatio. Tähän liittyy vielä joustamaton toiminta, joka ei kyennyt poistamaan organisaation virheitä.

Vaikkakin voidaan toisaalta sanoa, ettei suurvallassa käy laatuun myöskään täysin keskitetty tiedustelupalvelu, koska kyseisestä elimestä tulisi liian suuri, voidaan kuitenkin pitää selviönä, että koko valtakunnallista tiedustelupalvelua koordinoiva elin olisi ehdottomasti ollut tarpeen. Sellainen olisi ehkä pitänyt olla Gamelin'in esikunnan yhteydessä.

B TIEDUSTELUN TULOKSET

Saksan poliittiset ja sotilaalliset suunnitelmat tunnettiin lukuunottamatta hyökkäystä Skandinaviaan, mikä oli onnistuttu hyvin salaamaan viime hetkeen saakka. Saksan sotilaallinen voima taas yliarvioitiin ja tätä voidaankin pitää eräänä pahimmista virhepäätelmistä. Paitsi joukkojen lukumäärää yliarvioitiin etenkin niiden laatu sekä taisteluvälineiden määrä kaikkina sellaisina ajankohtina, jolloin Ranskan päätäväisempi asenne olisi voinut muuttaa tilanteen. Tähän seikkaan ovat saksalaiset itse voimakkaasti vaikuttaneet, sillä heillehän oli edullista antaa itsestään mahdollisimman pelottava kuva. Ranskalaiset eivät kuitenkaan itse pitkään aikaan tunnustaneet, että heidät oli hämätty, sillä sitä katkerammaltahan tappio tuntuu, mitä heikompi vastustaja on ollut. Viime vuosina ovat kuitenkin eräät ranskalaiset tutkijat myöntäneet tämän, ennen kaikkea Goutard kirjassaan.

Eräitä seikkoja on kuitenkin jäänyt lähes kokonaan huomaamatta; niitä ovat mm

- taktiikassa panssari- ja lentoaseen pitkälle kehitetty yhteistoiminta,
- maahanlaskujoukkojen käyttö,

sekä suunnitelmista Hitlerin lopullinen suoritusperiaate lännen suurhyökkäyksessä.

Tiedustelulajien suhteen on syytä mainita, että parhaat tiedot saatiin

- Saksan armeijasta virallisilta asiamiehiltä,
- suunnitelmista tuttavuuksien ja salaisten asiamiesten välityksellä.

Yleensä SR on toiminut erittäin hyvin ja nopeasti, asiamiehet saaneet paljon tietoja, arvioinnit olleet oikeaan osuneita ja yhteistoiminta eri esikuntien välillä on ollut hyvä.

C TIETOJEN HYVÄSIKÄYTTÖ

Tietojen hyväksikäytössä on todettu paljon toivomisen varaa. Syinä tähän voidaan pitää

- johdon ja tiedustelupalvelun desentralisaatiota ja totaalisen sodan johtoa palvelevan ko'ordinoivan elimen puuttumista sekä
- todellisen ylipäällikön puuttumista, jolloin sotilaallisesti kouliintumattomat ministerit joutuivat tekemään hänellekin kuuluvia ratkaisuja.

Viimeksi mainittu seikka tulee esiin erityisesti tappion syitä tutkineen komitean pöytäkirjoista. Usein vaihtuvat ministerit eivät ole enättäneet perehtyä yksityiskohtiin, ja kun heille on esimerkiksi selvitetty tiedustelun tuloksia, he eivät ole niitä uskoneet, koska eivät ole voineet ymmärtää kaikkien yksityiskohtaisten tietojen merkitystä. Tutkimuksissa on usein todettu, että ao tiedustelupäällikkö on kertonut ilmoittaneensa jostain asiasta ao ministerille, mutta tämä kieltää itse sen jyrkästi. Tutkimuskomiteassa on todettu myös tapauksia, jolloin ministeri on ilman perusteluja väittänyt hänelle ilmoitettuja tietoja vääriksi ja ajanut esittelijän ulos!

Reinin alueen miehityksen aikana ranskalaisten tiukempi asenne olisi voinut vaikuttaa historian kulkuun, mutta on sen sijaan vähemmän luultavaa, että operaatio Dyle olisi voitu jättää toteuttamatta ja muodollisesti uhrata Belgia sekä Hollanti, vaikkapa saksalaisten suunnitelma olisi tunnettukin.

Sen sijaan operaatiosuunnitelma olisi ehkä voitu muuttaa, jos

- olisi ymmärretty antaa ns tammikuun suunnitelmalle sen oikea arvo ja

— olisi oivallettu, millaiseksi sodankäynti todella muuttuu, kun moottoroitujen joukkojen liikkuvuuden omaava offensiivinen armeija kohtaa suotuisissa olosuhteissa jalkamiehen nopeudella liikkuvan defensiivisen armeijan, sekä vedetty tästä oivalluksesta oikeat johtopäätökset operaatiosuunnitelmia silmällä pitäen.

D YLEISIÄ PÄATELMIÄ

1. Tiedusteluhenkilöstön on oltava erittäin pätevää ja sen koulutuksen jatkuvaa (yleissotilaallinen koulutus).
2. Tiedustelupalvelun on oltava kiinteässä yhteistyössä kaikkien tietoja hankkivien elimien, virastojen ym kanssa.
3. Tiedustelu on suunnattava laajalle alueelle joustavasti ja pitkäjännitteisesti; on varauduttava äkillisiin tehtävien ja painopisteiden muutoksiin.
4. Salaisen tiedustelun on toimittava erillisenä verrattain itsenäisen johdon alaisena.
5. Kaiken perustana on sodan totaalisen ja operatiivisen johdon ehdoton luottamus tiedustelupalveluun. Ellei sitä ole, on vaihdettava miehet sellaisiksi, että heihin todella voidaan luottaa.

Lähteet

- Kanninen E, kapteeni
Ranskalaisten ylijohdon tiedustelun järjestely ja sen tuottamat tulokset ennen saksalaisten hyökkäystä vuonna 1940.
Dipl-työ SKK/MSL 20 1954
Dipl-työn tärkeimmät lähteet ovat
- kenr Gamelin'in muistelmat: Servir I—III
  - Les événements survenus en France de 1933 à 1945 I—VI
  - Gauché: Le deuxième bureau au travail
  - kenr Rivet'n kirjoitukset "Revue de Défense nationale"-lehdessä 1947—1950
  - Castellan: "La Wehrmacht vue de France" Revue historique de l'armée n:ot 2—3/1949
- Goutard
1939—1940 La guerre des occasions perdues
- L'armée Allemande de 1939 à 1945
Revue historique de l'armée n:o 3/1957